

S.Ə.Abdinova

NİTQ AKTLARININ SPESİFİKLİYİNİ FƏRQLƏNDİRMƏ

Müasir dilçilik istiqamətlərində nitq fəaliyyəti müxtəlif aspektlərdən tədqiqata cəlb olunur. Ünsiyyət tərəflərinin nitq fəaliyyəti ilə reallaşır və bu prosesdə ötürülən və qəbul edilən məlumatlar mövzu ilə yanaşı, tərəflərin mövzuya münasibətindən asılı olur. Ən sadə ünsiyyət prosesinin iki tərəfinin mövcudluğu vacib şərtədir. Nitq fəaliyyətinin minimal vahidi nitq aktı adlandırılır. Qeyd edilən termin müxtəlif formalarda izah edilir. Nitq aktının strukturunda lokasiya, propozisiya, illokusiya və perlokusiya səviyyələrini biri-birindən fərqləndirirlər. Illokutivlik kommunikativ niyyətin reallaşması, perlokusiya nitq aktının adresata təsirini ifadə edir. Adresata təsir onun ötürülən məlumatı başa düşməsi deyil, ünsiyyət prosesindəki vəziyyət və davranışının dəyişməsinə nəzərdə tutur [1, s. 247].

Nitq aktları nəzəriyyəsinin əsasını C. Ostin qoymuş, bu istiqaməti C. Serl inkişaf etdirmişdir. C. Ostinin əsasını qoyduğu nitq aktları nəzəriyyəsi dilin və nitqin funksiyalarına yeni baxış bucağından nəzər salmağa əlavə imkanlar yaratmışdır. Konkret nitq aktı anlayışı müəyyən kommunikativ şəraitdə baş verir və bu aktı danışan həyata keçirir, onu adresata ünvanlandırır. Hər bir nitq aktının illokutiv məqsədi olur. «Dilin cəmiyyətdə fəaliyyət göstərməsinin öyrənilməsi zamanı vacib məsələlərdən biri dilin istifadə edilməsinin nə qədər üsulunun olmasını dəqiqləşdirməkdir» [2, s. 87].

C. Serlin təsnifinə görə, 5 nitq aktı növü vardır: 1) representativlər; 2) direktivlər; 3) komissivlər; ekspressivlər; 5) deklarativlər [3, s. 163].

Representativ nitq aktları informativ nitq aktları olub, fakt və hadisə barədə adresata məlumat ötürməyi nəzərdə tutur. Bu tipli nitq aktlarında da danışan özünün kommunikativ niyyətini, məqsədini nəzərə alır. Representativlərdə danışan müxtəlif qəliblərdən istifadə etmək imkanına malikdir. Azərbaycan dilində “sizə bildirmək istəyirəm ki, məlumat verirəm ki, belə hesab edirəm ki” kimi ifadələr bu cür qəliblər funksiyasını yerinə yetirir. Danışan representativdə mümkün qəliblərdən istifadə etməyə də bilər. Ümumiyyətlə, representativlər narrativ kontekstlər şəklində təzahür edir. Bir sıra hallarda nəqlədən hadisələrə münasibətini də nitq aktında ifadə edir və ya bir qədər implisit şəkildə kommunikativ niyyətini nümayiş etdirir.

“– O vaxt siz məni Həsənə ərə verəndə ürəyimdə Cümşüdü də apardım. Tale elə gətirdi ki, Həsən Qarabağ uğrunda gedən döyüşlərdə həlak oldu. Cümşüd isə sağ-salamat qayıtdı, indi məni rahat buraxmır. Neçə dəfə zəng edib, Sumqayıta gəlir. Əvvəlki məhəbbəti sönməyib, mənimlə evlənmək istəyir. Mən ona «yox» deyə bilmirəm, ana! Həsənin ruhu qarşısında da bilmirəm neyləyim?» [4].

Danışanın nitq aktı strukturca mürəkkəbdir və həcmi pragmatik vahid olaraq bir abzas təşkil edir. Nəqlədən elə birinci cümləsində nitqin ünvanlanması aşkarlanır (O vaxt siz). Danışanın nitqində yer almış “siz” əvəzliyi ünsiyyətin ikinci tərəfini göstərir və bu tərəf ikinci şəxs cəmində verildiyinə görə nitqin poliloji olması aydındır. Bununla belə, representativ nitq aktının sonuncudan əvvəlki cümləsində (Mən ona «yox» deyə bilmirəm, ana!) müraciət konkret ünvanı göstərir və adresatın danışanın anası olmasını oxucu bilir. Kontekst representativ nitq aktıdır. Danışan keçmişdə baş vermiş hadisələri yada salır. Lakin burada keçmişdə hadisənin baş verdiyi zamanda danışanın istəyi (onun Cümşüdü sevməsi) barədə adresatın məlumata malik olub-olmaması bəlli deyildir. Yəni kontekst ananın əvvəllər qızının Cümşüdü sevməsi haqqında informasiyaya malik olması barədə məlumat verir.

Danışan kommunikativ niyyətini sətiraltı mənə ilə versə də, bu niyyət açıq-aşkar hiss olunur. Onun həyat yoldaşı müharibədə həlak olmuşdur. Ancaq əvvəllər sevdiyi adam həmin müharibədən qayıtmış və indi onunla evlənmək istəyir. Adresant onun evlənmək təklifini əslində qəbul etmişdir (Mən ona «yox» deyə bilmirəm, ana!). “Yox” deyə bilməmək”, əslində “hə” demək kimi başa düşülməlidir. Danışanın ikinci kommunikativ məqsədi bu “hə” hökmünün adresat və ya adresatlar tərəfindən verilməsi istəyidir. Onun “Həsənin ruhu qarşısında da bilmirəm neyləyim?!” cümləsi səslənsə də, fakültativ səciyyəvidir və relevant səbəb deyildir. Çünki danışan “yox” deyə bilmir. Bu məsələdə onun heç bir tərəddüdü yoxdur. Belə olan halda ikinci məsələ - Həsənin ruhu qarşısında günahkar olmaq adresant üçün əhəmiyyətli sayıla bilməz.

“– Alın yazısına neyləmək olar, qızım? O qədər insan yarısını itirir, sonra ikinci dəfə ailə qurur. Onların içərisində xoşbəxt olanları, ailə-uşaq sahibləri azdır bəyən? Sən də onlardan biri. Burada nə günah işlədirsən ki?! Vallah, Həsənin də ruhu səndən inciməz. Görünür, Allahdan belə məsləhət imiş...”

– Bəs Nərminlə Elçin? Onlar necə olsun?

– Əgər Cümşüd belə şərt qoyursa, əlacımız nədir, qızını da, oğlunu da biz saxlarıq.

Bayaqdan ana ilə balanın söhbətinə gizli qulaq asan Məhəmməd kişi də söhbətə qarışdı.

– Əlbəttə, qızım, biz baxarıq uşaqlara” [4].

İkinci abzas ananın nitq aktından ibarətdir. Bu nitq aktı əslində razılışma nitq aktıdır. Ana qızın bir qədər implisit şəkildə ifadə etdiyi və cavab üçün anaya birbaşa ünvanlamadığı suallara cavab alınır. Ana qızının fikirləri ilə razıdır və guya qızını narahat edən məsələlərə də onun kommunikativ məqsədinə müvafiq şəkildə münasibət bildirir (Sən də onlardan biri. ... Vallah, Həsənin də ruhu səndən inciməz. Görünür, Allahdan belə məsləhət imiş...).

Ünsiyyət qızın kommunikativ niyyətinə müvafiq şəkildə gedir. Bir məsələdə (Cümşüd ərə getmək) qərar qəbul etmiş və bu qərarın da anasının dilindən səslənməsinə nail olmuş qız sonrakı kommunikativ məqsədini açır. Məlum olur ki, qız cəbhədə həlak olmuş ərindən olan uşaqları təzə quracağı ailəyə aparmaq istəmir.

“– Bəs Nərminlə Elçin? Onlar necə olsun?” suallarından təşkil olunmuş nitq aktı direktiv nitq aktıdır. Bu aktda təhrik implisit formadadır. Qız anasına uşaqları saxlamağı birbaşa demir. Lakin dialoqun birinci hissəsində ananın verdiyi razılıq problemin ikinci tərəfinin də çözülməsini ananın öhdəsinə buraxır. Ana direktivi yenə də razılışma nitq aktı ilə qəbul edir. Nəhayət, mətnə dialoji deyil, poliloji nitqin gətirməsi də aşkarlanır. Ana ilə qız arasındakı dialoqu passiv şəkildə dinləyən ata söhbətə qoşulur. Ünsiyyət iştirakçılarının sayının üç olması faktı təsdiqini tapır. Atanın nitq aktı da razılışma nitq aktıdır. Mətnə qızın nitq aktını atasına ünvanlaması faktı dil vasitələri ilə ifadəsini tapmır. Burada etnokulturoloji amil atanın ünsiyyət prosesində aktuallaşmasını tələb edir. Əslində isə ananın cavabları qətidir, deklarativ səciyyə daşıyır. Lakin kişinin danışması və razılıq verməsi də milli mentalitet baxımından gərəklidir.

Göründüyü kimi, dilin kommunikativ funksiyasının reallaşması prosesi ünsiyyətdə iştirak edənlərin kommunikativ məqsədi, kommunikativ niyyəti, kommunikativ vəzifəsi, kommunikativ intensiyası, kommunikativ taktikası ilə əlaqəli şəkildə baş verir.

Kommunikativ məqsəd ünsiyyətdən hər tərəfin əldə etmək istədiyi məlumatı, faktı, bu ünsiyyətin gələcəkdə ona verə biləcəyi hər şeyi, bir sözlə iştirakının ünsiyyət maraqlarının həyata keçməsinə əhatə edir. Kommunikativ strategiya danışanın qabaqcadan planlaşdırdığı kommunikasiya məqsədinə nail olmaq üçün etdiyi nəzəri gedişlərdir. Belə nəzəri gedişlərin bir tam şəkildə birləşdirilməsi kommunikativ intensiya adlanır[5, s. 121].

Hər bir kommunikativ akt bu aktda iştirak edən fərdlər üçün müəyyən nəticələr əmələ gətirir. Dil ünsiyyət vasitəsidir. Onun kommunikativ funksiyasının reallaşdırılması həmin vasitədən, yəni dildən düzgün istifadəni nəzərdə tutur.

Dilin daşıyıcıları arasında qarşılıqlı təsirlə səciyyələnən nitq aktı kommunikasiya aktı adlanır. Kommunikativ aktın gedişində iştirak edən tərəflər qarşılıqlı duran kommunikativ vəzifələri həll edirlər. Nitq təsiri həmişə informasiyanın ya ötürülməsinə, ya da qəbuluna köklənir.

Kommunikasiya aktında ötürülən və ya qəbul edilən məlumatın informativliyi prosesin gerçəkləşmə səviyyəsinin əsas göstəricisidir. Kommunikativ funksiyanın vasitəsi olan dilin köməyi ilə ötürülən informasiyanın həcmi çox olduqca kommunikativ aktın səmərəliliyi artır. Kommunikativ səlahiyyət fərdə və fərdlər qrupuna məxsus kommunikativ strategiyaların məcmusudur. Kommunikativ strategiya, niyyət, məqsəd cümlə və ondan böyük vahid şəkildə formalaşmış hər bir dil vahidi üçün səciyyəvidir[6, s.17].

Dil, nitq və mətn özünün kommunikativ funksiyasını yerinə yetirir. Lakin dilin, nitqin və mətnin yerinə yetirdiyi kommunikativ funksiyalarda müəyyən fərqlər meydana çıxır. Semantik funksiyanın ümumiliyi müxtəlif dil vasitələri ilə ifadə olunmuş elementlərin müəyyən semantik zonaya aidliyini göstərir. Zona üçün invariant daha ümumi semantik göstəricidir. Həmin ümumi semantik xüsusiyyət iyerarxiyanın təpə nöqtəsində durur. Bu nöqtədən uzaqlaşdıqca semantik variativlik artır. Dil və nitq barədə nə qədər fərqləndirici əlamətlər göstərsə də, heç kəs inkar etmir ki, onların biri digərindən doğur. Biri digərini tamamlayır və inkişaf etdirir. Dil və nitqdə təzahür edən başlıca əlamət budur ki, dil öz əhatəsinə görə nitqdən genişdir. Nitq dildən qidalanır, həmçinin, nitq dili canlandırır. Dil yoxsa, nitq də yoxdur. Dil geniş olduğu üçün daha ümumdür. Dil strukturunda dəyişmələrin baş verməsi isə bünövrəsi ümumiliklə bağlı olan nitq fəaliyyətindən asılıdır. Nitq fəaliyyəti özünü daim iki istiqamətdə göstərir: şifahi nitq və yazılı nitq. Nitqin hər iki forması bir-biri ilə sıx əlaqədədir, biri digərinin mövcudluğunu tənzimləyir. Yuxarıda verilmiş mətnin davamı olan bir parçanı da təhlilə cəlb edək. Bu parça da representativ nitq aktı ilə başlanır və müəllif nitqidir. Müəllif nitqində kommunikativ niyyət başqa mahiyyət daşıyır. Əslində müəllif hadisələrin ardıcılığını tənzimləyir[7, s.44]. Onun kommunikasiyası personajlarla deyil, oxucu ilədir. Müəllifin narrativ nitqindən oxucu başa düşür ki, şairlə söhbət edən kişi qızın atasıdır. Onu dəqiqləşdirmək məqsədilə müəllif hekayədə daha əvvəl verilmiş adı (Məhəmməd) bu kontekstdə də təkrarlayır.

“Artıq sənişinlər yavaş-yavaş avtobusa yığırdılar. Çinar ağacının altında iri bir çaylaq daşının üstündə oturan Məhəmməd kişi qəlyanının başını ehmalca oturduğu daşa vurub külünü boşaltdı. Sonra yenidən tənəkə ilə doldurub alışırdı. Bir-iki qullab vurub qara-boz tüstünü burun deşiklərindən havaya buraxdı. Üzünü qənsərində oturmuş şairə tutaraq dərindən köks ötürdü:

– Bax, oğul, beləcə, qarı da, mən də razılıq verdik ki, Nərimlə Elçinə özümüz baxacağıq. Qız da söz verdi ki, hər ay uşaqların azuqələrini göndərəcəm.

– Göndərdimi?

– Hə, oğul, qız uşaqlarını bizim üstümüzə atıb getdi. Toysuz-filansız gedib oturdu Cümşüdüv evində. Adamın Allahı var, ilk vaxtlar kartofundan, lobusundan,

yağından, pendirindən göndərirdi. Hərdən pul da gəlirdi. Uşaqların dəftər-kitabına,

pal-paltarına xərcləyirdik o pulu. Ancaq, axır vaxtlar, deyəsən, vəziyyətləri ağırlaşmış”[4].

Dialogi nitqdə qızın atası daha fəaldır və baş vermiş hadisələri qarşısındakı adama nəql edir. Adresant arabir onun sözünü kəşib sual verir və daha vacib saydığı informasiyanı alır.

Hər hansı mətnə nitqin bircinsli struktur-kompozisiya formalarını ayırmaq mümkündür. Nitqin struktur-kompozisiya formaları mətn daxilində bir-biri ilə bağlansa da, onlar qavranma üsuluna, qavranılan hadisənin kateqorial səciyyəsinə və danışanın kommunikativ intensiyasına görə bir-birinə qarşı qoyulur, fərqləndirilir. Həmin formaları gerçəklik əlamətlərinin xarakterinə və danışanın gerçəkliyi müəyyənləşdirmə səviyyəsinə görə təsnif etmək olar. Bu isə ifadə tiplərinin şaquli və üfüqi koordinat üzrə bölgüsünü əhatə edir.

Predikatların semantik tipləri şaquli istiqamət üzrə nəqləmə dinamikası və təsvir statikası zonaları arasında paylanır. Cümlənin əsas komponentləri üçün kateqorial məhdudiyət hadisənin təbiətindən doğur. Real gerçəklikdə (və ya bədii ədəbiyyatda adlandırılan qondarma gerçəklikdə) müxtəlif subyekt növlərinə özlərinəməxsus həyat və əlaqələr, funksiya və əlamətlər xasdır. İnsan məkan və zaman daxilində mövcuddur. İnsan təbiətdə və cəmiyyətdə yaşayır, müxtəlif fiziki və psixi hallarda olur, sosial və psixoloji münasibətlərdə iştirak edir və s. Predmetlər də real gerçəklikdə mövcuddur, müxtəlif xassələr malikdir, fiziki vəziyyətləri dəyişir, predmetlərə düşünmək xas deyil, onların yerdəyişməsi, fəaliyyəti insan ifadəsindən asılıdır. Ona görə də aksional predikatlar üçün şəxs və canlı varlığı ifadə edən subyekt tələb olunur[8, s.155].

Nitqin tiplərinin təyini onun kimə mənsub olması ilə birbaşa bağlıdır. Dilçilikdə mətnə başqasına aid olan nitqin tipləri məsələsi qoyulur. Bu zaman nitqi ötürmə üsulları əsas götürülür. Ədəbiyyatda özgə nitqinin ötürülməsinin beş üsulu -vasitəsiz, vasitəli, tematik, qeyri-məxsusi vasitəsiz, sərbəst vasitəsiz üsulları göstərilir. Müvafiq olaraq vasitəsiz nitq, vasitəli nitq, qeyri-məxsusi vasitəsiz və sərbəst vasitəsiz nitq anlayışları qəbul edilir. Tiplərin fərqləndirilməsi zamanı bir halda funksional, digər halda struktur, üçüncü halda semantik meyarlara üstünlük verilir. Bəzən özgə nitqinin iki əsas növü qeyd olunur və sonra həmin növlərin daxili bölgüsünün aparılmasına üstünlük verilir.

Dildə struktur-semantik münasibətə görə qeyri-məxsusi vasitəsiz nitqin polyar variantları mövcuddur. Burada bir qütbə nəqlənin və personajın nitqindən təşkil olunmuş ikikomponentli struktur, digər qütbədə isə personajın şüur prizmasından keçən müəllif nitqi durur.

“... Ətiniz bol olacaq, libaslarınız zərli-baftalı, dünyanın ən gözəl qadınlarını ayaqlarınız altına atacam!.. Doğrudan, bu ikiyaqlılarda sehrli bir hikmət var: şirin söz eşidəndə qarınları doyur, daha acılıqdan şikayət ələmirlər. Bir yerə yığışib, padşahlarını dövrəyə alıb qışqırırlar: eşq olsun, eşq olsun! Sonra diz üstə çöküb gözəgörünməzə yalvarırlar: xudaya, sən bizim ömrümüzdən kəşib hökmdarın ömrünə cala!..” [9]

Bu nümunədə padşaha və eləcə də padşahı dövrəyə alıb qışqıranlara aid edilən nitq, müəllifin şəxsləndirdiyi canavarın daxili nitqidir. Onun sitat olmasını söyləmək olmur. Çünki nitqin olduğu kimi padşaha və ya adamlara aid olması bəlli deyildir. Doğrudur, özgə nitqini yazıda fərqləndirmək üçün istifadə olunan orfoqrafik qaydalara bu parçada əməl olunmuşdur. Bununla belə, verilmiş özgə nitqinin ikiqütblülüüyü aşkardır.

“Ağlın nə kəsir, bu torpax məsələsinnən, qayıdacağın görün?”

Muğam oxuya-oxuya otluqda hərlənən hinduşkalara baxıb dedim:

“Ağlın bir şey kəsmir!”

Gözlərini qıyıb məni baş-ayaq süzdü. Elə bildim yenə də başıma çırtma vurmaq keçir ürəyindən. Qımışdım.

“Düz deyirsən! Biz kol-kos müsəlmanıyıq, bizdən iş görün olmaz!” - Möhüşün sözləri hinduşkanın gileyli səsinə daha da mənalandırdı”[10].

Bu nümunədə inkar nitq aktı reallaşmışdır. Personajlardan birinin təsdiq formasında qoyduğu suala digər personaj inkar nitq aktı ilə cavab verir.

Dilçilikdə inkar problemi xüsusi yer tutur və onun tədqiq edilməsi aktuallığı ilə seçilir. İnkar cümlənin məna elementlərindən biri olub, cümlənin komponentləri arasında qurulmuş əlaqənin danışanın fikrinə görə mümkün olmadığını və ya təsdiq cümləsində irəli sürülən hökmün danışan tərəfindən rədd edilməsini bildirir. İnkar çox zaman kommunikasiya prosesinin elə tədqimatında baş verir ki, təsdiq cümləsi əvvəl işlənmiş olur və ya danışanların ümumi prezumpsiyasına daxil olur. İnkar bütün dillərə xas olan ilkin semantik parçalanmayan məna kateqoriyasıdır. Bu kateqoriya daha sadə semantik elementlərlə təyin olunmur.

Nitq aktlarının bir növü olan ekspressivlər də mətnə müəyyən tezliklə işlənir.

Linqvistikada üçün hökmün eşidən/oxuyan tərəfindən adekvat başa düşülməsi vacibdir. Ona görə də zamanı ifadə edən vasitələr adresatda hadisələrin doğruluğu və reallığı hissini yaradır. Zamanı ifadə vasitələrinin inkarı üzə çıxdıqda hadisə qeyri-reallıq mənası alır. Burada obyektiv modallıqdan, yəni real gerçəkliyə münasibət imkanından danışmaq olar.

Qeyd etmək lazımdır ki, imperativ hökmlərin əksəriyyətinin əsas xüsusiyyətlərinin hansısa hərəkətini, halını aradan qaldırmaq, dəyişməkdir. Buradan belə bir nəticə çıxır ki, iradənin imperativ ifadəsi danışanın, adresantın adresata bilavasitə təsirini və irreal şəraiti real şəraitə sonuncunun qavrama ilə formalaşan fikri əsasında çevirməsini özündə birləşdirir.

Dilin funksional və pragmatik aspektləri müasir dilçilikdə diqqət mərkəzinə çəkilmiş problemlərdəndir. Semantik intensivlik kateqoriyasının pragmatik xarakteri nitqin ekspressiv tərəflərinin öyrənilməsinə marağı artırır. Bu halda ifadəni intensivləşdirən vasitələr, onların dilin müxtəlif funksional üslublarında işlənməsi daha çox ön plana çıxır. İntensivlik müəyyən obyektə və hadisəyə aid olmaqla yanaşı, intensivliyi doğuran səbəblərə, eləcə də, bilavasitə intensivliyin özünə münasibət də əhəmiyyətli səciyyə daşıyır. Fəaliyyətin intensivliyi onun yüksək səviyyədə gərginlik altında baş verməsidir.

Ekspressivlər psixoloji vəziyyəti ifadə edən nitq aktlarıdır. Onların əsas təyinatı adresata yönəlmiş həqiqi emosiyaları ifadə etməkdir. Ekspressiv yalnız emosiyaları deyil, danışanın nitq situasiyasına, ünsiyyət prosesindəki qarşılıqlı təsirə münasibəti də bildirir. Ekspressivlər üçün xarakterik cəhət propozisiyadır.

İntensivliklə ekspressivlik də qarşılaşdırılır. Onlar arasında oxşar və fərqli cəhətlər vardır. Ekspressivliklə intensivliyin formal cəhətləri üst-üstə düşsə, onların məzmun tərəfləri fərqlənir. Ekspressivliyin məzmun tərəfi dil vahidinin əsas mənasına əlavə edilən, hopdurulan konnotasiyadır. Bu, nitqin ifadəliliyini əmələ gətirir. İntensivlik onomasioloji kateqoriya kimi, əlamətin obyektiv kəmiyyət müəyyənliyini göstərir, subyektiv qavramanı əks etdirir, beləliklə, əlamətin özünü göstərmə dərəcəsinə və ekspressivliyin ölçüsünə çevrilir. Ekspressivliklə intensivliyin funksional aspektləri nitqin ifadəliliyinin paraqmatik effektini yaratmaq baxımından üst-üstə düşür. Bu isə, adresata daha güclü təsir rolunu yerinə yetirir.

ƏDƏBİYYAT

Ван Дейк Т.А. Язык. Познание. Коммуникация. Благовещенск: БГК, 308 с.

Витгенштейн Л. О достоверности (фрагменты) // Вопросы языкознания. 1984. № 8. С. 82-99.

Серль Джон Р. Что такое речевой акт? // Новое в зарубежной лингвистике. Вып. 17: Теория рече вых актов. М.: Прогресс, 1986. С. 151-194.

Əhmədov Y. Yarımçıq şikəstə// www.kitabxana.net

Касевич В.Б. Семантика. Синтаксис. Морфология. М.: Наука, 1988. 311 с.

Нехаев А.В. Когнитивные функции мнения: Авто реф. дис. канд. филос. наук. Тюмень, 2006. 26 с.

Вольф Е.М. Функциональная семантика оценки. М.: Эдиториал УРСС, 2002. 280 с.

Шелестюк Е.В. Способы, типы, приемы и инструменты речевого воздействия // Классическое лингвистическое образование в современном мультикультурном пространстве. Пятигорск: Изд-во Пятигорск. гос. лингвистич. ун-та, 2006. С. 153-164.

Смядольбу Й. Гятл энцип// <http://www.azadliq.org/content/article/24952211.html#page=1>

Şərif Ağayar.Möhüş// facebook.com/pages/category/Author/Şərif-Ağayar

Ключевые слова и фразы: речевой акт; одобрение; похвала; лесть; азербайджанский язык; прагматика.

Key words and phrases: approval; speech act; praise; flattery; the Azerbaijani language; pragmatics.

Açar sözlər:nitq aktı, tərif, bəyənmə, Azərbaycan dili, pragmatika

ВЫДЕЛЕНИЕ СПЕЦИФИКИ РЕЧЕВЫХ АКТОВ

РЕЗЮМЕ

Данная статья затрагивает некоторые вопросы современной прагматики. Оценочные речевые акты часто имеют схожее строение и смежные функции, что является причиной значительных затруднений при разграничении функций актов одобрения, похвалы, лести, поощрения и комплимента. Мы, проанализировав речевые акты на азербайджанском языке, еще раз убедились в необходимости комплексного подхода к данному вопросу.

HIGHLIGHTING THE SPECIFICITY OF THE SPEECH ACTS S.A.Abdinova

SUMMARY

This article raises some questions of the modern pragmatics. Evaluative speech acts often have similar structure and adjacent functions, causing considerable difficulties for the differentiation of the functions of the acts of approval, praise, flattery, encouragement and compliment. The author analyzed the speech acts in the Azerbaijani language and once again determined the need for a comprehensive approach to this issue.

RƏYÇİ: dos.L.Ələkbərova